

Forfatter: Blicher, Steen Steensen

Titel: Noveller

Citation: Blicher, Steen Steensen: "Noveller", i Blicher, Steen Steensen: *Noveller*, udg. af Esther Kielberg ; Henrik Ljungberg , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1991, s. 332. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-blic03val-shoot-idm140515386488256.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Noveller

Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog

Trykt første gang i *Læ* XXIII, 1824. Optrykt i *SN* I og *GnN* V. Om tekstvarianter udover de i noterne nævnte: se *SSk* VII, 240f.

Vigtige litterære forudsætninger: Ove Malling: *Store og gode Handlinger* (1777, genudg. af DSL 1992) og en udgivelse af to præster fra Viborgeggen: *Dagbog fra det 16., 17. og 18. Aarh. sammenskrevet af M. P. Farstrup og L. Axelsen*. Fra Aar 1536-1717 incl. (1813). Her omtales den strenge vinter 1708-1709, pesten 1711 og Den Store Nordiske Krig 1700-1720.

Marie Grubbes historie: Den kvindelige hovedperson frøken Sophies historie er en fri omformning af adelsfruen Marie Grubbes (1643-1718) livshistorie, rykket ca. 50 år ned i tiden. Hun var datter af herremanden Erik Grubbe til Tjele. G. 1660 med Frederik III's søn, officeren Ulrik Fr. Gyldenløve, og skilt fra ham 1670 efter en affære med svogeren Styge Høeg. G. 1673 med herremanden Palle Dyre, skilt fra ham 1691. Siden g. i Holsten med den tidligere kusk og ladefoged på Tjele Søren Sørensen Møller, til hvem hun havde indledt et forhold ca. 1689. Parret flakkede en tid om som gøglere og slog sig siden ned ved Grønsund mellem Falster og Møn, hvor Søren blev færgemand. Marie levede med ham til hans død ca. 1715, trods hans angivelige brutalitet og utroskab. - Marie Grubbes usædvanlige livshistorie har inspireret andre ældre og nyere forfattere: Holberg, H.C. Andersen, J.P. Jacobsen, Ulla Ryum. - Se i øvrigt tillægget s. 239-247 til J.P. Jacobsen: *Fru Marie Grubbe*. Ved Jørn Erslev Andersen. *Danske Klassikere* (1989).

Om Blichers fars tilknytning til Tjele og Føulum, se *SSk* VII, 245.

333

7

Titlen: efter en novelle *Nytaarsgaven* (i: *Læ* 1820) med undertitlen *Brudstykker af en fattig engelsk Landsbypræsts Dagbog*. B.s novelle skulle fra først af opfattes som underholdende dokumentarisme i tidens smag, en illusion, som er opgivet ved udg. af *SN*, jf. titelændringen til *En Landsbydegns Dagbog*. -*Hr. (Søren):* Sådan tiltaltes endnu på den tid stedets præst. - *han slukkede Lyset (...):* folkeovertro: Hvis man kom til at slukke lyset nytårsaften, ville man do inden næste nytår. - *aganius gratias!:* lat. lad os takke! - *Cornelius Nepos* (95-24 f.Kr.): rom. historiker, hvis skrifter brugtes ved begynderundervisning i latin. - *Der bæres mig for:* det aner mig. - *in nomine Jesu!:* lat. i Jesu navn! - *Skytte:* en s. stod i en jagtherres (herremands) tjeneste, passede jagthundene, skaffede vildt osv. - *mi fili!:* lat. min søn! - *otium est pulvinar diaboli:* lat. Lediggang er Djævelens hovedpude; tilskrives den ital. kirkefader Ambrosius (340-397); udtrykket har måske sin oprindelse i *Ørkesløshed har lært meget ondt* fra det apokryfe skrift Jesu Sirachs Viisdom 33,31. - *som en Slibesteen:* helt ubegribeligt. - *die St. Martini:* Mortensdag =11. nov.

8

vellem hunc esse filium meum!: lat. Gid han dér var min søn! - *Cicero*, Marcus Tullius (106-43 f.Kr.): rom. statsmand og forfatter. - *Vildbasse:* vildorne. - *Kindhest:* orefigen. - *habeat!:* lat. Lad ham fa den, dvs. det har han godt af. - *Calendis Januar.:* rom. datering: 1. jan. - *Proh dolor!:* lat. hvilken smerte! - *væ me miserum:* lat. ak, jeg elendige. - *fregisti cor meum:* lat. Du har knust mit hjerte. - *Gud! giv min Son (...):* 1. Kron. 29,19. - *pater! (... meum!:* lat. Fader! i dine hænder befaler jeg min ånd! Luk.23,46.- *seras (... poenitentia!:* lat. Nu straffes du - du angreer alt for sent! Fra fabelen om ræven og raven, den rom. digter Phaedrus' fabelsamling, 1. bog, 13,1-12. P. var kejser Tiberitis' (14-37) samtidige. - *Pridie iduum januarii MDCCIX:* lat. datering: 12. jan. 1709. - *faae Middagsmad:* Som latinskoleelev skal Morten bo i Viborg. Faderen skal træffe aftale for ham om et dagligt, billigt middagsmåltid. - *det ei slaaer til:* det er for dyrt. - *Brev til Tuticanus:* den rom. digter Ovid (43 f.Kr.-17 e.Kr.) skrev i sin forvisning til Pontus ved Sortehavet nogle digte i brevform, heraf to til vennen Tuticanus (*Epistolae ex Ponto* IV, 12,14).- *cheu! mortuus est!:* Ak! han er dod! - *Monning(en):* tagryg. - *Kaalhave:* jy. køkkenhave.

9

Idibus Januarii MDCCIX: rom. datering: 13. januar 1709. - *XVIII Calend. Febr.:* rom. datering: 15. jan. - *Manden i Kokholm:* jy. herremanden til Kokholm. - *synger for Done:* De lærde skolars elever (*Skolepehlingene, Latinerne*), tiggede til livets ophold ved korsang foran borgernes huse. Skikken blev forbudt 1756.- *saa:* såvist, dog.- *vakte plurimum!:* lat. et varmt farvel! - *vendidi libertatem:* lat. jeg har solgt min frihed.- *12 Sletdaler:* Mortens fæstepenge, 1 s. var 4 mark (1 rigsdaler, »gode dalere«, var 6 mark; konverteredes i 1875 til 2 kr.).- *Udviisning:* brændsel; egl. mærkning af træer, der skal fældes. - *rigtig:* virkelig.

10

Meierske(n): smorkærnerske. - *Fruerpigen*: fruens kammerpige. - *ars amoris og remedium amoris*: to erotiske læredigte af Ovid (se n.t.s. 8): »Om elskovskunsten« og »Midler mod elskov«. - *abstine manus*: lat. (ordret) væk 334 med hånden! - *Viskum*: herregård - *Ulv*: i *TVP*, 94 fortæller Blichers far, at der endnu i hans tid fandtes ulve i skovene mellem Viborg og Hobro. - *tager Stikkepenge*: spøgefuldt i jagtsprog om den, vildtet slipper fra. Morten tager udtrykket bogstaveligt - *onde Fortalere*: bagtalere.

11

Methamorphoses: Ovids genfortællinger af forvandlingsfabler fra gr. og rom. mytologi; da. *Forvandlinger*. - *discourerer*: samtaler, konverserer. - *Garçon*: af garçon: fr. karl. - *L'école du Monde* (1695): fr. verdens skole, en slags »Takt og tone« af E. Le Noble (1643-1711). - *gaaer (...) an*: lader sig gøre, lykkes.

12

lader: klæder, -*fik (...) for*: jagtsprog: fik til gennemsøgning ved klappere. - *søger*: går løs på. - *Hirschfænger*: jagtkniv. - *holdt (...) paa*: sigtede på. - *Steen*: en flintesten, slået mod stål, frembragte gnisten, der antændte krudtet. - *plaisant*: fr. behageligt - *curieux*: fr. forunderligt - *Grand Richard*: en æblesort, -*faaer Skam*: går til grunde. - *Fussingøe*: herregård -*J'ai froid*: fr. jeg fryser. - *Comment!*: fr. hvad!

13

un pen mademoiselle!: fr. lidt, frøken! - *tenez Martin! arrestez vous!*: fr. holdt, Martin! Vil De standse! - *Maden gaaer fra mig*: Jeg har tabt appetitten. - *den tartariske Prinds*: hovedpersonen i Mile De la Rocheguilhens roman *Zingis - histoire tartare* (1711), da. *Den store tartariske Printz Zingis Kierligheds Historie* (før 1830). - *Point de tout*: fr. slet ikke. - *Valet de chambre*: fr. kammertjener.

14

remedia amoris: se n.t.s. 10. - *ah malheureux que je suis*: fr. ak, jeg ulykkelige. - *prate og skoggre*: sladrer og ler højroset - *Rørdrum*: hejreart; jf. Dav. Salm. 102, 7. - *magnifique*: storslået, prægtig. - *indstillet*: Ved indstillet jagt jager hundene vildtet ud mod klapperne, der står stille omkring skoven.

15

Kjeppene: Skovfogederne bar stokke som værdighedstegn. - *viklede*: jy. bevægede sig. - *satte (...) af*: anviste jægerne deres plads. - *slog an*: begyndte at gøre.

16

Considerationer: overvejelser. - *Maidag*: 1. maj. - *Ah! (...) adieu!*: fr. ak, frøken Sophie, farvel! Farvel for evigt! - *den Herre Zebaoth*: »Hærskarernes Gud«; gammeltestamentligt tilnavn til Gud som krigsgud. - *finge*: fik. - *Kaper*: sørøverskib; kapervæsnen var statsligt tilladt beslaglægning af fjendtlige handelsskibe. - *Passenerer*: passagerer. - *baxes*: slås. - *Gast*: kapergast; egl. sømand, der gør tjeneste på kaperskib; her om skibet.

17

spansk Gevær: særlig slags lange, kraftige geværer. - *Haandspager*: træstænger til at dreje hejseværk (spil) på skibet med - *Stykker*: kanoner. - *Dragkiste*: blev brugt til sovested for småbørn. - *sin Cours*: sin vej. - *Hovmesteren*: junkerens privatlærer og rejseledsager. - *hente Lærred*: Kuglerne vikledes i fedtet lærred for at slutte i bøsseløbet - *quid hoc sibi vult?*: lat Hvad betyder dette? Om episoden: se Malling: *Store og gode Handlinger*, s. 327-334. - *Pust*: slagsmål. - *rare*: opsigtsvækkende.

18

rekommandere: anbefale. - *Maladie*: fr. sygdom. - *Hvad har jeg oplevet?*: Pesten i Kbh. 1711 skal have kostet o. 23.000 menneskeliv. Kilde til skildringen er en artikel af lægen R. Frankenau i tidsskriftet *Iris og Hebe*, I, 1801. - *slaget Folket med Bylder*: Der hentydes til den sjette af Ægyptens ti 335 plager: byldepesten. 2. Mos. 9,8. - *Strube*: svælg. - *triste figure*: fr. sørgelig skikkelse, - *forlangte*: ønskede. - *Fæe*: kvæg. - *De skal lægges (...) Sela*: Dav. Salm. 49,15-16. - *ongefær*: omtrent.

19

affreuse: fr. rædselsvækkende. - *Satisfaction*: fr. tilfredsstillelse. - *Inclination*: fr. tilbøjelighed. - *Force*: fr. styrke. - *Løbere*: tjenerer, som løb foran herskabets vogn for at holde vejen fri. - *Agilité*: fr. foretagsomhed.

20

Mariage: fr. bryllup. - *attendere*: lægge mærke til. - *Un Cavalier (...) clair*: fr. en fuldendt kavalier, min

pige, ikke sandt? Og at han elsker Dem, det er jo ganske klart! - *profiteret*: haft udbytte. - *Børnekopperne*: de »rigtige« (sorte) kopper modsat den milde børnesygdom skoldkopper.

21

Saa har jeg (...): Mellem afsnittene den 16de December 1711 og den 13de Marts 1717 har B. i SN og CnN tilføjet følgende: *Thiele, den 19de December 1711. Her er stor Sorg og Bedrøvelse. Frøken Marie er død; og Herren vil ikke lade sig trøste; men den naadige Frue taler kun om hendes Begravelse, hvorledes med samme skal tilgaae. Frøken Sophie følger vel efter hendes Søster; thi hun er meget slet. Hans Excellence, hendes Trolovede, laver sig til at drage bort - Lykke paa Rejsen! - Contenance*: fr. sindsro. - (...) *Grund dertil (...)*: I SN og GnN fortsætter novellen med følgende indskud ml. *Hans Excellence og er vist en stor Libertiner: kom her igjen forgangen Uge, som jeg hører. Han. Libertiner*: her: skørtejæger. - *indecent*: upassende. - *vive*: fr. livlig. - *hartad*: næsten.

22

railleret: spøgt. - *douce*: søde. - *Drømmer jeg (...)?*: fra L. Holbergs komedie *Jeppe paa Bierget* (1723), II, 1. - *duperet*: bedraget. - *kaste Tax ud*: grave gravhunden (ved navn *Tax*) ud af rævegraven, - *gjøre Poenitentse*: angre oprigtigt.

23

plat: fuldstændig. - *den ene forraader den anden*: Det ses på den ene, hvordan den anden er (dvs. vi er to alen af ét stykke). - *Potiphars Hustru*: forsøgte at forføre den kyske Josef 1. Mos. 39. - *Afgrunden*: her: helvede. - *Silence!*: fr. tavshed!

24

keget (...) i *Leiet*: jagsprog: beluret, opdaget (om haren, der skjuler sig). - *skulle vist holde Ord*: vil sikkert gøre alvor af sin trussel. - *echapperet*: undvejet. - *Skjern Bro*: over Nørreå.

25

Snepper: kom på træk i marts-april - *Sengestokken*: sengens sidebræt. - *i fremmed Være*: folkeviseuttryk: i fremmed eje, varetægt. - *Skydehest*: hest, afrettet til jagt. - *Gehæng*: bælte til jagtkniv. - *Tut*: mønter lagt sammen i rulle.

26

Thunø: ø mellem Samsø og Jylland. - *svælte*: sulte.

27

Moscoviten: Under Den Store Nordiske Krig stod Danmark i forbund med bl.a. Rusland mod Sverige. - *underlige*: forunderlige. - *Abilden*: æbletræet. - *i Bloster*: i blomstring. - *Kjelen*: jy. brønden. - *Zobel*: sibirisk mår. - *Min Sjel (...)* *Herren*: Dav. Salm. 103,1. - *fattig og halvnøgen*: måske Joh. Åb. 3,17. - *Corselidse*: herregård på NØ-Falster.

28

Fataliteter: genvordigheder, skæbnetilskikkelser. - *denne bittre Skaal*: 336 Matth. 26,39. - *en Mørkhedens Gestalt*: en skikkelse fra Djævelens rige. - *Journal*: fr. dagbog.

29

Vammelhed: væmmelse. - *malideusk*: ondskabsfuld. - *viller*: behager, - *gjør Ugedage*: udfører ugentligt arbejde (om hoveri). - *af skikkelige Folk*: af finere familie.

30

Condition: ansættelse. - *Frygter ikke (...)* *tillige!*: Matth. 10,28.

31

Denne Slægt er traurig som jeg selv: om pietismen, der bredte sig i Danmark under Christian VI (1730-1746). - *Ja, Herre!* (...) *Forfængelighed!*: Dav. Salm. 39,12. - *kaldte*: udnævnte.

32

Anlangendes (...) *Evighed*: Dav. Salm. 103,15-17. - *paa Marken*: i vildnisset, ødemarken. - *Veiret*:

Blicher, Steen Steensen, *Noveller*, 1991

ørkenvinden. - *dets Sted (...) meere*: Det er forsvundet fra stedet. - (...) *indtil Evighed*: 1824-udg., men ikke de senere, afsluttes med: (*Fundet, gennemseet og udgivet af S.S. Blicher*), jf. n.t.s. 7 om titlen.